

ЗМІСТ

ВСТУП	5
--------------------	----------

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МИТНИХ РЕЖИМІВ	8
--	----------

- 1.1. Інститут митних режимів як комплексне міжгалузеве утворення: теоретичні засади визначення правової категорії та класифікації. **8**
- 1.2. Методологія дослідження інституту митних режимів в сучасній доктрині адміністративного права. **47**
- 1.3. Історіографія дослідження інституту митних режимів. . . **73**

РОЗДІЛ 2

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ МИТНИХ РЕЖИМІВ	88
---	-----------

- 2.1. Історія становлення та розвитку інституту митних режимів в зарубіжних країнах. **88**
- 2.2. Історія становлення та розвитку митних режимів на українських землях. **97**
- 2.3. Становлення та розвиток митної системи в незалежній Україні. **112**

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ В УКРАЇНІ	122
---	------------

- 3.1. Конституційні, міжнародно-правові та законодавчі основи митних режимів в Україні. **122**
- 3.2. Судова та адміністративна практика розгляду спорів, пов'язаних із митними режимами. **174**
- 3.3. Практика Європейського суду з прав людини у сфері правового регулювання митних відносин. **180**

РОЗДІЛ 4

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ РЕЖИМІВ. 188

4.1. Зарубіжний досвід правового регулювання митних режимів та перспективи його впровадження в національне законодавство та юридичну практику **188**

4.2. Актуальні проблеми правового регулювання митних режимів в Україні **243**

4.3. Перспективні напрями удосконалення національного законодавства та юридичної практики у сфері правового регулювання митних режимів. **259**

ВИСНОВКИ. 290

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ. 301

ВСТУП

Україна розвивається як цивілізована європейська правова держава з ринковою економікою. В умовах жорсткої світової конкуренції важливим є створення сприятливих умов для розвитку міжнародної торгівлі, збільшення обсягів транзиту, експорту та імпорту товарів через митний кордон України, що забезпечить збільшення надходжень до Державного бюджету України, створення нових робочих місць на митній території України та в цілому сприятиме зростанню економіки України. Ключову роль у забезпеченні сприятливого інвестиційного клімату та привабливості національної економіки для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності відіграє якісний рівень правового забезпечення митних відносин, спрощення порядку переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України. Вищевикладене обумовлює актуальність та практичну значимість окремого наукового дослідження теоретико-методологічних та правових засад митних режимів в Україні, які є комплексом взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення.

Суспільні відносини у сфері митної справи є предметом регулювання багатьох галузей права, проте саме норми адміністративного права, які мають владно-управлінський характер, більшою мірою регулюють вказані суспільні відносини, забезпечуючи реалізацію митної політики держави.

Сучасний стан правового регулювання митних режимів є задовільним, адже їх визначення та класифікація в Митному кодексі України має загальний характер і на практиці часто виникають випадки неоднозначного тлумачення відповідних норм митного права, про що свідчить судова практика, включаючи останні постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду.

Українське суспільство розвивається під впливом світових процесів глобалізації та інформатизації. В умовах глобалізованої економіки важливою є раціональна на науково-обґрунтована політика держави у сфері митних відносин з метою захисту національного виробника та наповнення національного бюджету. Органи публічної адміністрації повинні чітко та послідовно захищати вказані публічні інтереси української держави, яким часто протистоять приватні інтереси транснаціональних корпорацій і окремих приватних фірм та інвесторів, які зацікавлені у зменшенні податкових (митних) зобов'язань та просуванні власної продукції на український ринок.

Сучасна доктрина адміністративного права знаходиться в постійному процесі діалектичного розвитку, очищення від суперечливих та застарілих елементів. Наукові пошуки фахівців спрямовані на удосконалення фундаментальних положень та концепцій юридичної науки з метою формулювання пропозицій щодо напрямів удосконалення чинного законодавства та надання методичної допомоги практикуючим юристам.

Актуальні проблеми правового регулювання та адміністрування митних режимів обумовлені системними недоліками національного законодавства та юридичної практики у даній сфері суспільних відносин. Основною проблемою є високий ступень корупційних ризиків, які закладені в чинному Митному кодексі України щодо порядку та процедури митного оформлення, визначення митної вартості товарів та здійснення митного контролю. Судова практика свідчить про недосконалість Митного кодексу України в частині визначення митної вартості товарів. Актуальною проблемою є також постійні намагання в ручному режимі збільшувати надходження до бюджету з митниць шляхом запровадження негласних індикативних цін, «таблиць», профілів ризику тощо, чим порушується принцип правової визначеності. Останній вимагає, щоб зміни до митного законодавства були прогнозованими та однозначно врегульовували відповідні митні відносини. Вищевикладене обумовлює не тільки теоретичне, але і практичне значення дослідження актуальних напрямів удо-

сконалення правового регулювання та адміністрування митних режимів в Україні.

Дослідження теоретико-методологічних та правових засад митних режимів в Україні є основою для подальшого удосконалення чинного національного законодавства та юридичної практики, розробки перспективного законодавства у сфері правового регулювання митних режимів.

Питання адміністративно-правового регулювання митних відносин в Україні досліджуються в роботах фахівців у сфері адміністративного права, серед яких роботи О. Бандурки, В. Бевзенка, М. Віхляєва, Н. Губерської, С. Гусарова, Р. Калюжного, Т. Коломоєць, В. Колпакова, А. Комзюка, О. Кузьменко, В. Курила, Д. Лученка, П. Лютікова, М. Мельника, Р. Мельника, О. Миколенка, Я. Назарової, Д. Приймаченка, С. Стеценко, М. Тищенко, О. Чуприни, А. Школика та інших вчених-адміністративістів. Проте питання теоретико-методологічних та правових засад митних режимів в Україні досліджено фрагментарно, в рамках більш загальних тем, що актуалізує проведення даного дослідження.

Доктринальною основою дослідження теоретико-методологічних та правових засад митних режимів в Україні стали дисертації, зокрема, М. Мельника «Інститут митних режимів в митному праві України», Н. Білак «Особливості переміщення об'єктів інтелектуальної власності через митний кордон України», Я. Назарової «Правове регулювання митних режимів тимчасового ввезення та тимчасового вивезення», О. Чуприни «Правове регулювання митних режимів переробки» та інших науковців.

Для порівняльно-правового дослідження були використані акти митного законодавства, а також рекомендаційні та роз'яснювальні матеріали митних органів Канади, Грузії, Королівства Іспанія, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Сполучених Штатів Америки, Французької Республіки, Японської Держави та Китайської Народної Республіки, Республіки Польща. Окрема увага була приділена митному законодавству Європейського Союзу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МИТНИХ РЕЖИМІВ

1.1. Інститут митних режимів як комплексне міжгалузеве утворення: теоретичні засади визначення правової категорії та класифікації

Суспільні відносини у сфері митної справи є предметом регулювання багатьох галузей права, проте саме норми адміністративного права, які мають владно-управлінський характер, більшою мірою регулюють вказані суспільні відносини, забезпечуючи реалізацію митної політики держави. Особливе місце у митних відносинах посідають норми, якими врегульовано митні режими, адже останні є комплексом взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення. Дослідження теоретико-методологічних засад митних режимів в Україні є основою для подальшого удосконалення чинного національного законодавства та юридичної практики, розробки перспективного законодавства у сфері правового регулювання митних режимів.

Митне право визначається науковцями як комплексна галузь права, яка являє собою систему правових норм різної право-галузевої належності, що встановлюються (санкціонуються) державою і призначаються для регулювання суспільних відносин, пов'язаних із переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, стягненням митних платежів, митним оформленням, митним контролем та іншими засобами проведення митної політики як складової частини внутрішньої і зовнішньої політики України [251, с. 8].

Правильне розуміння природи митного права є важливим для визначення теоретико-методологічних засад митних режимів як одного із ключових інститутів митного права.

На думку Ю.М. Дьоміна, митно-правові норми – це великий масив нормативно-правових актів, що відносяться до сфери правового регулювання конкретних, але різної спрямованості суспільних відносин, обмежених рамками митної справи, тому їх треба виділити в окрему підгалузь адміністративного права [103, с. 298]. В цілому слід погодитись із таким твердженням, адже підгалузь права об'єднує декілька споріднених інститутів права, проте в силу свого комплексного характеру митне право часто виходить за рамки публічно-правових відносин та містить елементи міжнародно-приватного та національного приватного права.

Заслуговує на увагу думка авторів, які вважають митне право комплексною галуззю права. Їх аргументами на користь цієї позиції є особливості предмету і методу митного права, перший з яких включає регульовані правом суспільні відносини, які мають переважно державно-управлінський характер, пов'язуються із здійсненням функцій управління митною справою відповідними уповноваженими органами державної влади, їх посадовими особами, але за галузевою ознакою вони поділяються на три групи: адміністративно-правові, фінансово-правові та договірні (цивільно-правові) відносини [161, с. 60–61]. Ключову роль у митній справі відіграють адміністративно-правові відносини, адже саме органи публічної адміністрації в особі посадових осіб Державної митної служби України здійснюють адміністрування переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України, стягнення митних платежів, митного оформлення, здійснюють митний контроль.

Метод митного права, як аргументовано зазначають Т.О. Коломощ, С.В. Ківалов, Б.А. Кормич та інші науковці, зумовлений специфікою предмету правового регулювання, є комплексним, поліструктурним, при цьому його основною, домінуючою є імперативна складова, що обумовлено специфікою діяльності держави у митній сфері, допоміжною – диспози-

тивна, яка використовується при регулюванні деяких зобов'язальних відносин [147, с. 6].

Імперативний метод є основним методом правового регулювання митних відносин, адже першочерговим завданням публічної адміністрації в процесі реалізації митної політики держави є захист національних інтересів та безпеки, здійснення державного контролю та нагляду у сфері митної справи. Диспозитивний метод правового регулювання у митних відносинах проявляється у вільному праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності обрати необхідний митний режим, застосувати ті або інші правила міжнародної торгівлі (умови поставки товарів на експорт та імпорт, визначені Міжнародною торговою палатою в правилах Інкотермс), типовий контракт міжнародної купівлі-продажу для виготовленої продукції тощо.

В умовах продовження процесів євроінтеграції та враховуючи необхідність сприяння розвитку міжнародної торгівлі очевидно є тенденція щодо посилення ролі диспозитивного методу у правовому регулюванні митних відносин. Досвід реалізації митної політики Європейського Союзу та прагнення України набути повноправного членства в ЄС вимагають поступового спрощення митних процедур, їх автоматизації та забезпечення абсолютної прозорості. Сутність Європейського Союзу полягає у фактичній відсутності митних кордонів, свободі переміщення товарів через внутрішні кордони, проте така свобода поєднується із ретельним контролем кількості, класифікації та якості товарів, які переміщуються через зовнішній кордон ЄС. Тому наближення національних митних правил та процедур до стандартів ЄС є ключовим завданням публічної адміністрації в Україні.

Б.А. Кормич у науковій публікації «Митні режими як інститут митного права» визначає митні режими як один із ключових інститутів законодавства в галузі державної митної справи, важливість якого підкреслюється встановленням міжнародних стандартів та навіть безпосереднього міжнародно-правового регулювання деяких з митних режимів (тимчасового ввезення, транзиту), що обумовлює складну структуру правового регулю-